

ПОЗДРАВИТЕЛНО СЛОВО НА ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ РАЛИЦА НЕГЕНЦОВА

Уважаеми гости на нашето тържествено честване,
Уважаеми колеги,
Дами и господа,

За мен е чест и голяма радост да говоря пред такава почетна аудитория по повод честването на 125-годишнината от приемането на първия Закон за адвокатите.

В контекста на хилядолетната история на България, която е една от най-старите държавности в Европа, с дълъг, сложен и противоречив път, това безспорно е една скромна годишнина. Но ние сме горди, че преди повече от век нашата професия е регламентирана със закон, който е сред актовете, поставящи началото на модерното съдебно законодателство в следосвобожденска България.

Има дълбока символика в това. Както е символичен и фактът, че „бащата“ на това законодателство е адвокат, именно д-р Константин Стоилов – един от най-високообразованите за времето си български юристи с блестяща ораторска дарба, политическа прозорливост и дипломатичност. В изработването на Закона за адвокатите са втъкани благоговението пред правото и стремежът към добро правосъдие на нашите предци, от които изконни ценности силно се нуждаем и днес.

Вземам повод от темата на днешното честване и от казаното преди това от председателя на Върховния касационен съд проф. д-р Лазар Груев, за да припомним част от словото във възхвала на правото от доайена на правната наука проф. Живко Сталев: „Нека тези от нас, които са се посветили на правната наука, да изучават правото с преклонение и увлечение! Нека обкръжим правото с вяра и надежда в неговото бъдеще, в неговата изключителна обществена ползност!“

Припомням тези думи, защото ние, адвокатите, гледаме на честването на тази годишнина не само и не толкова като израз на зачитане на приноса на българската адвокатура за развитието на правото, колкото като израз на зачитане на самото право при упражняване на нашата високоотговорна и благородна професия.

Д-р Константин Стоилов – по това време министър на правосъдието в правителството на Стефан Стамболов, внася в Народното събрание множество важни за устройството на държавата законопроекти. В цялата си дейност на законотворец, адвокат и политик той остава верен на дълбокото си убеждение, че без добро правосъдие всички други усилия ще бъдат напразни. За втората редовна сесия на V-ото Обикновено народно събрание (октомври – декември 1888 г.) той внася и проекта на

Закона за адвокатите. Негова е и заслугата за успешното превръщане на законопроекта в действащ закон. Д-р Константин Стоилов, присъстващ неотлъчно в Народното събрание по време на дебатите, дава разяснения по спорните текстове, убеждава.

При изготвянето на законопроекта, той „стъпва“ на два акта: Закона за упражняване на адвокатството на източна Румелия от 1883 г., който е първата нормативна база за упражняването на адвокатската професия и цялостно регламентиране на статута на съдебната защита, и Закона за устройство на съдилищата в частта „За адвокатите“ (приет през 1883 г. по време на режима на пълномощията).

При представянето на законопроекта в парламента д-р Константин Стоилов поставя основните жалони на адвокатската професия, подчертавайки нейното огромно обществено значение. Той формулира принципи, които са актуални и днес, и които не трябва да забравяме, променяйки действащия Закон за адвокатурата – промени в защита на професията, но и за опазване интересите на обществото като цяло.

Д-р Константин Стоилов е категоричен, че законът не трябва да дава „безразлично на всякой правоспособен правото да може да става адвокат, а да способства адвокатската професия да се упражнява само от лица, достойни за нея“, а чрез детайлно посочване на правата и задълженията на адвоката да се премахне всякаква възможност за недобросъвестно отношение към интересите на съдещите се.

Друг особено ценен момент от мотивите към законопроекта, който има своето актуално звучене и днес, е акцентът върху значението на добре уредената адвокатура за цялата съдебна система. „Функциите на адвокатите са толкова важни – обръща се към народните представители Константин Стоилов, – колкото и ония на самите съдии. Съдилищата в една страна не могат да се нарекат добре уредени, ако там законодателят не се е погрижил да определи точно и подробно какви са правилата и какви са длъжностите на адвокатите“.

Д-р Стоилов специално се спира и върху изискванията за нравствените качества на лицата, упражняващи адвокатската професия. „От адвокатското звание се изискват двойки качества. Изискват се, първо – нравствени качества, после – умствени качества. Както казах по-преди, който ще се явява да борави със съдилищата, то изисква се да знае законите, но това не е достатъчно, изискват се и нравствени качества, защото на него се поверяват именията и честта на хората. От него зависи тяхното спасяване или опропаствяване. Накрая, на него се поверяват такива тайни, които, ако е безчестен, може да повреди на своите клиенти и на обществото, а то е също и на съдилищата. Защото, господа, колкото по-високо стоят държавите, колкото по-развити са, колкото свободата е по-широка, толкова по-високо стои адвокатското звание. Адвокатското звание е звание много почетно и звание, което заслужава всяко уважение и доверие, и в същото време то е звание деликатно“.

Позволявам си да повтора тези вече отбелязани исторически факти, за да акцентирам още веднъж върху непреходните ценности в нашата професия, върху необходимостта от приемственост, от мъдро и отговорно поведение – качества, така необ-

ходими както при упражняване на нашата високоотговорна общественнополезна мисия, така и за решаването на проблемите вътре в адвокатурата.

Ако мислено се върнем 125 години назад във времето към дебатите по приемането на Закона за адвокатите, ще видим, че проблемите, които сега най-силно възбуждат адвокатурата, са били злободневни и за нашите предшественици. През далечната 1888 г. най-сериозни и ожесточени са били дебатите при обсъждане на изискванията към лицата, които ще упражняват адвокатската професия, по въпроса за дисциплинарната отговорност на адвокатите, за осигуряване на безплатна защита на бедните, за компромисите, които се налага да бъдат направени с оглед конкретната общественно-политическа и икономическа обстановка.

Преди повече от век са регламентирани най-важните задължения на адвоката: за съвместно упражняване на професията при изпълнение на основните професионални и етични задължения при извършването ѝ, както и за дисциплинарната, гражданската и наказателната отговорност, която носи при тяхното нарушаване; забраната „в едно и също време да представлява и двете съдещи се страни и да приема едно и също дело, последователно от едната страна към другата“. На адвоката е вменено изрично задължението да опази тайната, която доверителят му е споделил в това му качество, и пр.

В закона залягат и начините за определяне на адвокатските възнаграждения, поставят се основите на адвокатските съвети, с което впоследствие се допринася и за подобряване на дейността на адвокатите и за утвърждаване на ролята им като част в правораздавателната система.

Законът за адвокатите не реципира всички етични задължения за адвокатите, които се съдържат в действащи по това време чужди закони за адвокатурата, но пък възприема от тях идеята за свободата на адвокатската професия и за свободата на избиране на адвокатското звание при спазване на законовите критерии.

Приемането на първия български Закон за адвокатите е събитие с голямо обществено значение, оценено от съвременниците като „първа победа на общия интерес в борбата му с частните облаги и на отделните личности“. Законът оказва сериозно влияние върху работата на адвокатурата и другите съдебни инстанции в България не само в момента на приемането му, но и върху бъдещата им съдба.

Черпейки повод от датата на приемане на първия Закон за адвокатите на 22.11.1888 г., по предложение на Пловдивската адвокатска колегия през 2004 г. Общото събрание на адвокатите в страната обяви 22 ноември за професионален празник на българската адвокатура. (*Ръкопляскания.*)

Законът за адвокатите от 1888 г. действа повече от 30 г. – до 1 юли 1925 г., когато е приет следващият закон. Той слага на стабилна нормативна основа адвокатската професия и упражняването на адвокатската дейност. Много от неговите принципи действат и сега, други са доразвити с последващи закони.

Така например Законът за адвокатите от 1888 г. практически не е организирал адвокатската професия. Приемането на адвокатите е ставало чрез приписване към да-

дения окръжен съд с определение във форма на молба, подкрепена със съответните документи, установяващи притежаването от страна на молителя на изискваните от закона положителни качества и липсата на отрицателни такива.

Едва със Закона за адвокатите, приет през 1925 г. (обн., ДВ, бр. 78 от 8.07.1925 г.), адвокатурата се организира на съвършено нови основи. Законът е изграден на два принципа: на самоуправление и на самоконтрол – необходима предпоставка за пълната независимост на адвокатурата. За осъществяването им е установено корпоративното ѝ устройство. Адвокатите задължително членуват в адвокатски колегии, които са юридически личности. Нейни органи са адвокатските съвети, които имат изпълнителни, управителни и дисциплинарни функции. Именно тези функции са делегирани от закона, което прави адвокатските колегии публичноправни тела с публичноправни органи. Върховен орган на самоконтрола и самоуправлението на адвокатурата е Висшият адвокатски съвет.

Установяването на нов държавен строй след 9 септември 1944 г. води до промяна и в организацията на адвокатурата. Законът от 1925 г. е отменен на 16 октомври 1947 г. с приемането на нов Закон за адвокатите. Този закон също предвижда, че адвокатските колегии са „юридически личности“, чийто органи са общото събрание и адвокатският съвет. Запазен е и Висшият адвокатски съвет, но с много по-ограничени функции.

Ръководната идея на този закон е, че адвокатската професия се упражнява само чрез адвокатските колегии, като се изключва прякото договаряне между адвокатите и клиентите. Работата се е разпределяла между членовете на колективите от секретарите на същите, от техни ръководители и представители. Адвокатските възнаграждения са определяни по установена от Министерството на правосъдието тарифа и са внасяни в касата на съответния адвокатски колектив. Адвокатите, от своя страна, са получавали част от тези възнаграждения.

Законът от 1947 г. е отменен през 1952 г. с Указа за адвокатурата. С чл. 30 от Указа е премахнат Висшият адвокатски съвет. Общото ръководство и върховният надзор върху дейността на съветите на адвокатските колегии и на юридическите консултации (заменили адвокатските колективи) са възложени на министъра на правосъдието.

Указът от 1952 г. от своя страна е отменен от нов Указ (обн., ДВ, бр. 96 от 3.12.1976 г.) Той също отрича независимостта на адвокатската професия, която съставлява безусловно необходимо изискване във всяка правова и демократична държава. Указът не само запазва, но на практика и разширява правата на министъра на правосъдието, комуто е възложено осъществяването на държавното ръководство и надзор на нейната дейност.

Конституцията на Република България от 13 юли 1991 г. прогласява в чл. 134 адвокатурата като публичноправен орган, необходим за осъществяването на защитата на правните субекти при упражняването на съдебната власт за осъществяването на правораздаването. Принципите на свобода, независимост и самоуправление на адво-

катурата са конституционно установени. Така не само законът, но и Конституцията делегира на адвокатурата управителна и дисциплинарно-съдебна власт. Първото след демократичните промени Велико Народно събрание приема предвидения в чл. 134, ал. 2 от Конституцията устройствен закон, уреждащ дейността на професията ни в новите условия – Закона за адвокатурата, който влиза в сила на 30 септември 1991 г. и действа до юни 2004 г., когато е отменен с бр. 55 на „Държавен вестник“ от 25.06.2004 г., със сега действащия закон.

Съгласно предвидената в него нормативна уредба адвокатите членуват в адвокатски колегии, които са юридически лица. Управителни и изпълнителни органи са адвокатските съвети. Те са и дисциплинарни органи, но с единственото правомощие да възбуждат дисциплинарно преследване. Самата процедура по налагане на дисциплинарно наказание се осъществява от дисциплинарен съд, независим от адвокатския съвет. Председателите на адвокатските съвети и на дисциплинарните съдилища, както и техните членове и членовете на контролните съвети се избират от общи събрания на колегиите. Адвокатският съвет представлява адвокатската колегия, ръководи работата ѝ, упражнява бюджета ѝ, приема, отписва и заличава членове на колегията, ръководи безплатната работа и др.

Действащият Закон за адвокатурата е приет през 2004 г. (обн., ДВ, бр. 55 от 25.06.2004 г.) и бе един модерен за времето си закон, който до момента е претърпял 10-ина изменения и допълнения, последното от които през декември миналата година (обн., ДВ, бр. 97 от 7.12.2012 г.). Съвсем наскоро този закон получи положителна оценка за съответствие и с европейските изисквания за свободно упражняване на адвокатската професия в рамките на Европейския съюз.

Независимо от това обаче, днес, 125 години по-късно, българската адвокатура отново е изправена пред вземането на трудни решения, свързани с организацията ѝ на работа в новите обществено-икономически условия. Адвокатурата, както и цялото българско общество, преминават през труден и дълъг период на правен nihilism, на социална и духовна криза. Затова повече от всякога е необходимо да работим за издигане престижа на правото и на българската адвокатура като важна част от правовата държава. Във връзка с това предстои в парламента да бъде внесен проект за промени в Закона за адвокатурата. Наложително е преосмисляне на моделите и механизмите за защита на правата на адвокатите и за отстояването на тяхната професионална и финансова независимост.

Сформираната работна група като цяло приключи работата си, но все още се работи по детайлите, а проектът трябва да бъде обсъден на Национална конференция на адвокатурата на 14 декември т. г.

Пред българската адвокатура стои тежката и отговорна задача да внесе в парламента проект за промени в Закона за адвокатурата, изготвени компетентно, грамотно и в синхрон с другите относими нормативни актове и с европейското законодателство. Искрено се надявам, че на финала ще можем да подходим към законопроекта със същия оптимизъм, с който на 22 ноември 1888 г. създателят на първия Закон за

адвокатите д-р Константин Стоилов се обръща към народните представители: „Бъдете уверени, че този закон ще бъде едно действително благодеяние за страната! Бъдете уверени, че той ще бъде една от съществените реформи, които ще се въведат!“

Второто сериозно предизвикателство пред нас е законопроектът да бъде внесен в Народното събрание, без да претърпи съществени промени – какъвто горчив опит вече имаме...

Използвам този тържествен повод и случая, че днес в залата присъстват редица уважавани политици, за да призова всички за същото мъдро и отговорно отношение при обсъждането и приемането на промените в Закона за адвокатурата, каквото са проявили навремето предците ни. Да си спомним, че ефективната политика винаги е била подчинена на критериите на справедливост, на волята за правилни решения и на разбирането на закона. Преди да бъде взето окончателното решение, първо да се опитаме да разберем кое в действителност е справедливо и обществено необходимо, за да сме полезни на правосъдието при изковаване на законите. Нека не забравяме, че без добро правосъдие всички други усилия ще бъдат напразни, а българската адвокататура е неразривна част от правосъдието.

Уважаеми гости,

Скъпи колеги,

Днес отдаваме нашата почит към първосъздателите. Към онези, които с любов към новоосвободеното отечество и с уважение към правата, честта и имуществото на гражданите регламентираха за първи път у нас най-благородната от всички юридически професии – адвокатската! Професия, в чиято основа е доверието, а нейната същност е помощта към човека! Професия отговорна и задължаваща, отдадена на борбата за правото, на вечния стремеж към справедливото и доброто. Една вековна свободна професия, укрепваща устоите на държавността – защото без защита няма правосъдие.

Нека си пожелаем, служейки на правото и на справедливостта, да оставим след себе си светла диря, каквата са оставили предците ни. Нека с делата си бъдем достойни за тях и пример за нашите потомци!

Честит празник, скъпи колеги!